

Rok 17. Przedpłata w Poznaniu: kwartalnie 1 mk., miesięcznie 35 fen., z odnoszeniem do domu 1 mk. 25 fen. „WIELKOPOLANIN“ wychodzi codziennie. REDAKCYA: Wielkie Garbary nr. 50.

Poznań, sobota 13 maja 1899.

Przedpłata na pocztach: kwartalnie 1 markę. INSERATY: od wiersza drobnego 25 f. REKOPISÓW się nie zwraca. EKSPEDYCYA: ulica Wodna nr. 15.

Nr. 108.

Ostatnie bankructwa

Galicyjskich kas i banków są strasznym ciosem nie tylko dla Galicyi samej, ale dla wszystkich Polaków. Najpierw już dla tego, że ruina, dotykająca naszych spółbraci w zaborze austryackim, nie może być dla nas obojętną, a powtóre dla tego, że takie zajścia, jak przeniewierstwo Kierzkowskiego, lekkomyślne szafowanie pieniędzmi w Lwowskiej Kasie Oszczędności, likwidacya Banku dla handlu i przemysłu budzą obawy i niezaufanie do polskich instytucyi finansowych.

Ostatnie zajścia w Galicyi są dla nas wszystkich nauką, że tam, gdzie chodzi o grosz publiczny nigdy dosyć kontroli, nigdy dosyć ostrożności. To atoli nie pociąga za sobą konieczności krytyki bezpodstawnej i nieraz złośliwej. Spadło wielkie nieszczęście na Zabór austryacki, ale miejmy nadzieję, że to nieszczęście nie zgnębi ducha naszych rodaków, ale że z tych nieszczęść wyjdą silniejsi, rozumniejsi, że wyjdą z zaostrzonym wzrokiem.

Było źle, a jeżeli tak było, lepiej jest, że te wszystkie braki od razu wyszły, że wydobyły się na jaw z taką siłą. Potężne wstrząśnienie musi obudzić co zdrowszego, musi wydobyć na jaw ludzi z charakterem, bo niepodobna, żeby Galicya nie miała ich mieć.

W każdym razie przesilenie to jest szczególniej groźne dla galicyjskiego handlu i przemysłu. Przemysł galicyjski zaledwo zaczął się rozwijać — a tu spadają ciosy jedne po drugim i podkopują zaufanie kapitalistów.

Galicya ma wszelkie szanse być krajem przemysłowym — ale bogactw tej ziemi dźwignąć nie można bez kapitału. Polscy kapitaliści dziś z niedowierzaniem patrzą na przedsiębiorstwa krajowe — zagraniczni kapitaliści także się wahają, jesteśmy atoli przekonani, że skoro popłoch minie, potrafią ci ostatni wyzyskać bogactwa krajowe, łatwo więc być może, że skutkiem ostatnich krachów obcy kapitał otworzy bogactwa ziemi polskiej.

Jakież to są te bogactwa?

Otóż w Podkarpaciu znajdziemy obok obfitych terenów naftowych, wosk ziemny, sól, kajnit, żelazo, siarkę, kamień litograficzny, alabaster, nie mówiąc już o przednich gatunkach wapnia, gliny i pośledniejszych gatunkach węgla — a przytem wielkie i bogate lasy a ziemie w niektórych częściach kraju bardzo żyzne. — Wszystko to albo wcale nie eksploatowane, albo zaledwie tknięte ręką ludzką. Przerabianie tych surowych materyałów mogłoby zatrudnić dziesiątki tysięcy rąk, dać jeśli nie wszystkim, to przeważnej części bezrolnych możność egzystowania, zapobiegłoby owej tłumnej emigracyi ludu polskiego szukającego chleba za granicą. A emigracya ta z rokiem każdym wzrasta. Na to, aby ów materyał surowy, owo bogactwo w ziemi ukryte przerobić, potrzeba, oprócz rąk roboczych, których dosyć jest w Galicyi, dwóch rzeczy: kapitałów i łatwej i taniej siły poruszającej — wreszcie po trzecie zdobycie rynków zbytu. To ostatnie zależne jest zawsze od możności konkurencyjnej, a ta wtedy będzie, jeżeli surowy materyał będzie tanim i nakład na przerobienie surowca względnie niższym, niż w krajach wysyłających na rynki świata równe galicyjskim, produkty.

Ponieważ surowy materyał jest na miejscu, chodziłoby o kapitał i tanią siłę poruszającą, czyli o tani materyał do wytworzenia sił poruszających.

I tu zwracają znawcy stosunków miejscowych uwagę na wodę bieżącą, na wodospady, jako siłę mogącą być wyzyskaną dla wytworzenia prądów elektrycznych, a więc znawcy stosunków radzą użycie do przerobienia surowych materyałów maszyn pędzonych elektrycznością. Jednego nie obliczyli ci, co tak radzą, że woda jako motor jest niepewną, bo zależną od stosunków atmos,erycznych suszy, mrozów. Zdarza się w czasie suchego lata, że nawet duże wodospady zamieniają się w małe siklawy, zdarza się znów w zimie w czasie wielkich mrozów, że nawet wartko płynące rzeki zamarzają. Zastosowanie więc bieżącej wody, jako siły pędzącej, nie rozwięzuje całkiem sprawy, ale rozwiązanie jej ułatwia — bieg wody byłby tu środkiem pomocniczym, tanim i ułatwiającym przeróbkę materyałów.

Niestety na wyzyskanie tych sił naturalnych, na ujarzmienie tych sił żywiołowych dla celów przemysłowych potrzeba znacznych kapitałów. Krajowi zaś kapitaliści są dziś tak nieufni, że przypuszczać nawet nie można, aby w większej mierze przyczynili się do wyzyskania wskazanych sił. Pozostaje więc dla Galicyi zapukanie do kredytu zagranicznego. A takie kapitały za granicą pewno się znajdą, ponieważ tak w Angli, jak w Belgii i Francyi kapitały złożone po kasach nie przynoszą więcej nad 3 od sta, kapitał zaś włożony w przedsiębiorstwo obiecuje dać wyższe odsetki.

System podnoszenia przemysłu krajowego za pomocą kapitałów obcych, jest dla krajów bogatych w materyał surowy, a nie mających własnych środków materyalnych, jak to wykazała praktyka, nader korzystny. W rosyjskim naprzykład przemyśle tkwi 60 kilka procent pieniędzy sprowadzonych z zagranicy, a 80 procent z dochodu, jaki kapitał ten przynosi pozostaje w Rosyi.

Niestety cały system administracyi austryackiej jest tego rodzaju, że nie wielkie są nadzieje, aby można zyskać kapitały zagraniczne dla podniesienia skarbów galicyjskich, prócz tego Galicya tak, jak i nasza dzielnica nie ma dostatecznej liczby ludzi fachowych, którzyby umiejętnie potrafili i wykazać, jak wziąć się do dzieła, a następnie jak dzieło poprowadzić. Wszystko to razem wziąwszy nie wielkie budzi nadzieje, aby „nędza galicyjska“ ustąpiła w najbliższym czasie dobrobytowi. —

Majaczenia wszechniemieckie.

Związek niemiecki, tak zwany „Alldeutscher Verband“, jest stowarzyszeniem działającem w Niemczech przeciw Polakom głównie, lecz zwracającem się także przeciw Słowianom wogóle. W stowarzyszeniu tem mają najsilniejszą podporę i pruski antypolski hakatyzm i obecne antypaństwowe i antydynastyczne prądy w Austryi. Stowarzyszenie to wydaje także broszury polityczne. Ostatnią publikacyą tego związku jest broszura pod tytułem: „Oesterreichs Zusammenbruch und Wiederaufbau“. Treść tej broszury podług „Czasu“ jest następująca:

Monarchia austro-węgierska jest w przededniu zagłady. Winni są temu: dynastya, oligarchia rządzących w państwie „rodów“. Jezuici i kierujące polityką miernoty. Jeśli monarchia dotychczas wlecze nikły żywot, to tylko dzięki cierpliwości swoich niemieckich poddanych, dzięki armii i sojuszowi z Niemcami. Cierpliwość ta jednak dobiega kresu, a dyplomacyi nie uda się odroczyć upadku o jedno pokolenie. Koniecznością jest uwolnić kraje naddunajskie od przekleństwa połowiczności. Jedynym środkiem wojna, która stwarza nowe formy państwowe. Ale nie wojna w stylu r. 1866 lecz podjęcie tradycyi z epoki od roku 800 do 1400. Cele jej dwa: Naprzód: Zbudowanie Austryi na niemieckiej podstawie, tak, żeby półniemiecka Austrya stała się całkowicie niemiecką częścią wielkich Niemiec. Dom Hohenzollernów dokonać ma tego, co nie powiodło się Habsburgom: zgermanizować dawne kraje niemieckiej Rzeszy. Powtóre: ustalenie się niemieckiego szczepu w środkowej Europie, tak, aby mógł stawić czoło naporowi rosyjskich mas ze wschodu, a anglosaskich z zachodu. Dlatego trzeba bez śladu połowiczności podjąć walkę na śmierć i życie dla państwowego skupienia środkowo europejskiego niemieckiego terytoryum językowego, i dla uzyskania dostępu do morza Adryatyckiego.

Postawiwszy jasno cel: zagarnięcie i zgermanizowanie środkowej Europy, bezimienny autor podaje krótki zarys planu kampanii. W monarchii austro-węgierskiej znajduje się obecnie 25 prct. Niemców. Przywróciwszy samoistność Węgier, a odłączywszy od Przedlitawii Galicyą, Bukowinę i Dalmacyą, Niemcy wzrosną do 51 prct. Po zlaniu się z Niemcami, 11,400,000 nie Niemców stanie naprzeciw 58 miliionów. 16 prct. naprzeciw 84 prct. To już daje szansę powodzenia. Powstaje jednak pytanie jaką prawno-państwową formę nadać krajom austryackim. Najłatwiejszem byłoby utworzenie dwóch nowych państw Rzeszy: marchii wschodniej (górna i dolna Austrya, Czechy, Morawy i Śląsk) i marchii południowej (Tyrol, Przedarulania, Salzburg, Styrya, Karyntya i Kraina). Ten podział na kraje alpejskie i Sudetów. jest niepraktyczny, najpierw dla tego, że powstałyby państwa zbyt duże w stosunku na przykład do Bawaryi lub Saksonii, a powtóre z tego powodu, że zwalczenie Czechów nie może się powieść Austryi bez obcej pomocy, a usunięcie tej drzazgi z ciała, winno być podstawą wszelkiej organizacyi.“ Drugi radykalny plan polegałby na uczynieniu z krajów austryackich prowincyj Prus. Byłby to pierwszy krok do jednolitości Niemiec: przeciw temu atoli przemawia fakt, że niemiecką właściwością jest nie jednolitość. lecz związkowość. Nadto nowy kształt rzeczy winien interesować nietylko Prusy, lecz wszystkie niemieckie królestwa i dynastye. Z tych powodów najodpowiedniejszy jest następujący projekt: Prusy otrzymają Śląsk i Morawy. Zdaniem ich będzie oderwać od całości 18 milionów Czechów. Jest nadzieja, „że oba słowiańskie ludy (Polacy i Czesi) nie zdołają w tym składzie zagrozić niemieckiemu charakterowi Prus“ Saksonia obejmie Czechy, a geograficzne położenie, tworząc kleszcze pruskich i niemieckich prowincyi, ułatwi „nasuwające się ważne zadanie“. Bawarya zajmie Tyrol, Salzburg i Voralberg, kraje ciężące raczej do Monachium niż do Wiednia. Z Pobrzeża powstanie prowincya Rzeszy, zorganizowana wojskowo z portami stanowiącemi oparcie dla niemieckiej potęgi morskiej na Adryatyku i na morzu Śródziemnem. Reszta, a więc dolna i górna Austrya, Styrya, Karyntya i Kraina złoży się na Ostreich, pod panowaniem króla, wybranego z pomiędzy niepanujących książąt Rzeszy.

Wewnętrzna organizacya nowej „formy“ państwowej rozstrzygnięta jest z klasyczną zwięzłością. Warto przytoczyć ten ustęp w całości i dosłownie: „Państwo otrzyma prawo wywłaszczania wielkiej własności. Z prawa tego skorzysta wobec tych rodów austryackich, które wpływały na Austryą deutschfeindlich bardziej jeszcze, niż dynastya. Wywłaszczone posiadłości będą częścią administrowane, jako państwowe domeny, przez niemieckich urzędników lub dzierżawców, częścią podzielone na niemieckie chłopskie osady. Obszar latyfundyów w Czechach i na Morawach jest najlepszą rękojmią przyszłej obu krajów germanizacyi. W prawach obywatelskich uczynioną będzie różnica „zwischen dem deutschen Vollbürgerrecht und dem Schutzrecht der Undeutschen“. Myśl ta jest dalej w kilku zdaniach rózwiniętą, a mianowicie, kto z 21 rokiem zgłosi się jako Niemiec, będzie uprawniony do wyborów i do służby wojskowej; kto nie, będzie płacił osobny podatek wojskowy, a jego swoboda poruszania się (Freizügigkeit) będzie biernie i czynnie ograniczona.“

Końcowe ustępy są mniej ciekawe. Zajmują się losem Węgier, jako państwa samodzielnego, przekazują Galicyą Rosyi, a wreszcie otwierają szeroki horyzont germańskich „zamorskich zadań.“

Takie to fantastyczne, a zuchwałe projekty snują germańscy politycy związku wszechniemieckiego, i znajdują wśród Niemców austryackich chętnych zwolenników. Krzyżacka buta i chciwość tchną z każdego wiersza tej broszury, która podnosi znowu hasła: „siła przed prawem“ i „śmierć słabszemu“.

Korespondencya.

Z Krotoszyna

W Krotoszynie odbyło się w niedzielę dnia 7 b. m. po południu o godzinie 5 na sali pana Stenzla zebranie członków katolickiej gminy szkólnej celem wy-

boru dwóch kandydatów do dozoru szkolnego w miejsce przez rejencyą niepotwierdzonych pp. X. prof. Bronisza i doktora Polewskiego. Zebranie zwołał miejscowy komitet wyborczy; przewodniczył prezes komitetu dr. Polewski. W zebraniu brało udział 20 Niemców katolików. Zgodzono się większością głosów na kandydaturę pp. radzcy Kochenbergera i rendanta banku ludowego Rychlickiego. Poczem Niemcy katolicy opuścili salę. Niemcy katolicy wywołali wielkie zdziwienie u większości polskiej dziwnem i po prostu niestósownem zachowaniem się.

Skoro Niemcy katolicy opuścili salę wyjaśnił p. dr. Polewski, że w szkołach krotoszyńskich wykładają katolicką naukę religii po niemiecku. Mówca zapytuje, czy zebrani chcą wystąpić przeciw temu na drodze legalnej. Wszyscy obecni oświadczyli się w myśl zapytania. Następnie odczytał mówca przygotowaną petycyą, która ma być wysłaną do rejencyi. Mówca zapytuje, czy zebrani godzą się na petycyą, i czy ją chcą podpisać. Zebrani zgadzają się na propozycyą mówcy jednogłośnie.

Poczęto się zaraz cisnąć do stołu, aby petycyą podpisać, ale mówca oświadczył, że należy jeszcze uchwalić drugie podanie do inspektora szkolnego, celem usunięcia zakazu rozmawiania podczas pauzy szkolnej po polsku.

Poruszono jeszcze sprawę założenia Towarzystwa, któreby jako stałe wojsko obronne zajmowało się sprawami szkolnemi i polecono komitetowi zająć się tą sprawą, jako też opracować ustawy i przygotować wszystko, co będzie na ten cel potrzebne, z założeniem atoli wstrzymać się aż do ogólnego wieca w Poznaniu, by módz korzystać z danych tam wskazówek.

Nastąpiło podpisanie petycyi, wymiana zdań i zakończenie posiedzenia. Ogólne zadowolenie z rezultatu dzisiejszego zebrania było widoczne, i aż w późnią noc tłumami garnęli się poczciwcy do mieszkania p. dr. Polewskiego, gdzie petycya była wyłożona, by podpisem upomnieć się o najświętsze swe prawa.

Opowiadano też następne ciekawe zdania niemieckich katolików: „Gdy w dozorze szkolnym na Błoniu zauważono, że przecież znajomość katechizmu, pieśni niemieckich kościelnych i modlitw niemieckich niema dla naszych dzieci żadnego celu, że dzieci nasze w szkole nie uczą się nawet modlić po polsku, wtedy przyszły inspektor miał oświadczyć: po co chodzą do polskiego kościoła, mogą przecież iść do klasztoru (kościół oddany Niemcom katolikom).“ —

Wiadomości polityczne.

Niemcy. (Z parlamentu). Na posiedzeniu parlamentu w dniu 10 maja rozpoczęły się obrady nad nowelą do ustawy o zabezpieczeniu od kalectwa. Socyalista Molkenbuhr powiada, że więksi posiedziciele niemieccy ściągają do kraju robotnika z zagranicy dla tego, ponieważ ci są tańsi od krajowego robotnika, i dla tego robotnik nasz wychodzi na Zachód za zarobkiem. — Poseł nasz ksiądz dr. Jażdżewski oświadcza, że twierdzenie to nie zgadza się z prawdą, wogólności powodzi się robotnikowi dobrze i na Wschodzie, — wychodźtwa zaś powstają także z namów agentów. — Socyalista Stadthagen odpowiada, że robotnikom naszym na Wschodzie źle się powodzi, a junkrowie pruscy chcą go całkiem wyprzeć z kraju, sprowadzając zagranicznego robotnika. Chcą go pozbawić pracy konkurencyą niską i nieszlachetną. Socyalista Stadthagen przyrównuje polskiego robotnika do chińskich kulisów. (Kuli = stan robotniczy w Chinach) — Sekretarz stanu p. Posadowsky wyraża zdziwienie, że reprezentant międzynarodówki porównuje polskich robotników do indyjskich lub chińskich kulisów. — Poseł nasz X. dr. Jażdżewski protestuje przeciwko wyrażeniom socyalisty Stadthagena. Słowa socyalisty Stadthagena tak obrażają stan robotniczy, że wątpliwem się zdaje, czy partya socyalistów zgodzi się na nie — chyba, że socyaliści czynią rozróżnienia między robotnikami, uważając jednych za więcej godnych szacunku, innym natomiast go odmawiając. — My tu zaraz dołączymy kilka uwag do zapatrywań wyrażonych przez socyalistów. Robotnik przybywający do nas z zaboru rosyjskiego i austryackiego nie wypiera bynajmniej robotnika naszego. Wchodzi bowiem tylko na miejsce przez naszego robotnika opróżnione. Gdyby nie było emigracyi czyli wychodźtwa na Zachód, nie byłoby też immigracyi, czyli wchodźtwa. Obywatel ziemski w ogólności woli zatrudniać u siebie robotnika krajowego, stałego — i wtedy dopiero pomaga sobie siłą roboczą z zagranicy, gdy mu zupełnie zabraknie sił roboczych miejscowych. Mylnem też jest zapatrywanie, że robotnik z zagranicy (wyrażenia z „zagranicy“ używamy dla skrócenia) sprowadzony jest tańszym. Robotnik przychodzący do nas z zaboru rosyjskiego lub austryackiego bierze nieomal taką samą zapłatę, jak robotnik miejscowy. Zdarza się wprawdzie, że ten lub ów chlebodawca wyzyskuje nieznajomość stosunków przybyłego robotnika, płacąc niższe myta, lecz z drugiej strony robotnik szybko się oryentuje i dokładnie umie obliczyć, co brał dawniej zatrudniony robotnik. Oprócz tego rzeczą jest znaną, że robotnik nie znający stosunków miejscowych, ani zwyczajów, ani sposobów roboty i uprawy znacznie mniej zdziała, niż robotnik od dawna zasiedziały i obznajmiony z ziemią, uprawą i z tem, co się rozumie pod ogólną nazwą roboty. Właściciele ziemscy najchętniej zatrudnialiby u siebie robotnika krajowego — i wtedy dopiero szukają go po za krajem, skoro robotnik, nęcony, czy to obietnicami, czy to istotnym wyższym zyskiem, wioskę rodzinną opuszcza. Wiemy wszyscy bardzo dobrze, że praca na wsi jest ciężką, ale z drugiej strony wiemy też, że położenie materyalne robotnika wiejskiego jest znacznie lepsze, niż robotnika w mieście. Płaca w mieście wyższa, ale za to tem groszem trzeba wszystko opędzić, bo i mieszkanie i opał i wreszcie utrzymanie — a przytem te codzienne i niedzielne pokusy czyhające na robotnika w mieście i wyciągają e mu grosz z kieszeni! Robotnik wiejski ma za swą pracę mieszkanie i ordynaryą, która przy rządnem gospodarstwie starczy na chleb, ma kawał roli i krowę — a przytem, jeżeli żona robotnika jest skrzętną, może trzymać trzodę chlewną, z której chowu piękne idą zyski. — To, co najwięcej pociąga robotnika wiejskiego do wędrówki w strony nieznane, to nie tyle niedostateczny byt materyalny, lecz chęć zdobycia niezależności, a często też chęć zakosztowania uciech tego świata Że te wygórowane nadzieje o niezależności i uciechach często zawodzą, o tem nie mamy potrzeby pisać. Nie przeczymy pomimo tego, że kto pilny, trzeźwy, skromny w swych wymaganiach dorobi się ładnego na obczyźnie grosza, ale taki dorobiłby się i u nas.

— Związek niemieckich wydawców gazet protestuje przeciwko uchwałom komisyi pocztowej i ułożonej przez nią taryfie, ponieważ dotychczasowe postanowienia krzywdzą właśnie tanie pisma prowincyalne, pobierające 1,50 lub mniej kwartalnie. Związek proponuje ułożenie taryfy na następnych warunkach: a) 10 procent od ceny abonamentu, b) 10 fen. od ilości wydawania na tydzień, c) 5 fenygów od kilogramu rocznej wagi, przyczem tyle kilogramów wolnych, ile razy pismo w tygodniu nie wychodzi. — Czy żądania powyższe uwzględnione będą o tem wątpić należy.

Sprawy samoańskie. Strony walczące zawarły rozejm. W czasie rozejmu starać się będą interesowane mocarstwa o nregulowanie powichrzonych stosunków.

Sprawy chińskie. Rząd chiński wysłał do prowincyi Szantungu znaczniejsze oddziały wojska. Według wiadomości z źródeł angielskich rząd chce przeszkodzić Niemcom w rozciągnięciu protektoratu nad prowincyą Szantung.

Austrya. Przed kilku dniami donosiły pisma niemieckie z wielkiem oburzeniem, że w Pradze napadli czescy studenci na niemieckiego studenta Grohmego i go niebezpiecznie pożgali. Doniesienia pism niemieckich wydawały się nam nie wiarogodne, dla tego wieści tych nie powtarzaliśmy. Dziś sprawa się wyjaśnia zupełnie inaczej. Sprawa, z której Niemcy chcieli bić polityczny kapitał, jest najzwyklejszą bójką pomiędzy podchmielonymi studentami niemieckimi, a robotnikami czeskimi. — Powód do bójki dał ranny Grohme, który w ciemnościach nocnych wpadł na jednego z robotników i żelżył go następnie. Wszczęła się bójka, w której Grohme odniósł kilka ran. Robotnicy zbiegli — przy przesłuchach oświadczyli obwinieni, że nawet na myśl im nie przyszło, że mają przed sobą studentów niemieckich. — Oskarżenia tedy niemieckie są zupełnie bezpodstawne.

Ameryka. Swego czasu donosiliśmy, że w czasie utarczek Amerykanów z Tagalami w linii bojowej amerykańskiej padł książę Löwenstein-Wertheim, Obecnie rozchodzi się w Ameryce wieść, że książę padł od kuli amerykańskiej. Przy trupie znaleziono paszport wystawiony przez Aguinalda, dowódzcę Tagalów.

* **Wybory.** Termin wyboru uzupełniającego do izby deputowanych sejmu pruskiego na okręg międzychodzko-szamotulsko-skwierzyński naznaczony na poniedziałek 5 czerwca, komisarzem wyborczym mianowany został landrat dr. Willich w Międzychodzie.

Ruch w Towarzystwach.

* **Szanowne** Towarzystwa biorące udział w uroczystości poświęcenia chorągwi i zarazem 14 letniej rocznicy Tow. naszego, jako to Tow. Przemysłowe, Tow. Młod. Przemysłowców i Koło Tow. Rękodzielników w Poznaniu, Towarzystwa Przemysłowe na Wildzie, św. Łazarzu, Górczynie, Jerzycach, Winiarach Ratajach i Żegrzu uprasza się o punktualne stawienie się wraz z swemi sztandarami w przyszłą niedzielę o godz. 8¼ w kościele farnym. Zarząd.

* **Stowarzyszenie** Drukarzy polskich. Szanownym Członkom przypominam uprzejmie, iż jutro w niedzielę, dnia 14 bm. odbędzie się ranna wycieczka do Doliny Swiętojańskiej. Punkt zborny przy ratuszu na Starym Rynku rano o godz. 6. Na miejscu wycieczki strzelanie do tarczy i kulanie kręgli o premie.

W. Szpotański, prezes.

* **W sobotę**, dnia 13 maja o godz. 8 i pół wieczorem w Starym Rynku pod nr. 8 odbędzie się walne zebranie Koła Spiewackiego Polskiego, na które Szanownych członków uprzejmie zapraszamy. Sprawy są ważne; prosimy zatem o liczny udział. Zarząd.

* **Zebranie** dla pszczelarzy miasta Poznania i okolicy odbędzie się w niedzielę dnia 14 bm. w hotelu »Concordia«. Na porządku dziennym ważne sprawy. Goście mile widziani. Grabs.

* **Walne** zebranie Bractwa Kwestarskiego odbędzie się w hotelu francuskim na środę, dnia 17 bm. o godz. 6 wiecz. O liczny udział członków i gości uprasza Zarząd.

* **Winiary**. Zwyczajne zebranie Towarzystwa Przemysłowego odbędzie się w wtorek 16 maja r. b. wieczorem o godz. 9 i pół w lokalu posiedzeń. Na porządku obrad odczyt. O liczny i punktualny udział upraszamy. Goście mile widziani. Zarząd.

* **Walne** zebranie Kółek rólniczych powiatu szamotulskiego odbędzie się w Szamotułach na sali Giełdy dnia 14 b. m. o godz. 4 po pół. Na zebranie zjedzie Patron.

Wiadomości z blizka i z daleka.

Poznań, dnia 12 maja.

Uczmy dzieci pisać i czytać po polsku.

* **Poznań.** (Urząd stanu cywilnego dnia 10-go maja). Zapowiedzi: Szynkarz W. Sadowski z Fr. Krüger. Śluby: Rob. J. Tomaszczyk z Cecylią Majewską. Kelner T. Piaszczyński z St. Karwacką. Urodziny. Syna: Krawiec Ant. Gallas. Cieśla Emil Prietzel Umarli: Rob. J. Kwocz 58 lat. Stef. Mikulski 8 m. Rob. J. Grocholski 47 l. Wd. A. Klemke 76 l. Wd. Paulina Schulz 75 lat. Wd. J. Rudnicka 67 l.

* **Poznań.** Na kolei elektrycznej prawdopodobnie szafnerom nakazano odpowiadać na zapytania tylko po niemiecku. Obywatele i panie szanujące swój język, jeśli nie będą miały koniecznej potrzeby jechania dalej, postanowiły, w razie odezwania się szafnera: »ich verstehe nicht polnisch!« nie wsiadać. — Czy to uczynią — nie wiemy — ale abstynencya ta powinna być ogólną — jeśli Towarzystwo to akcyjne, w ten sposób wdaje się w politykę, zamiast mieć tylko na oku zbieranie grosza. Gdy im się grosz ten uszczupli — może będą względniejszymi.

* **Poznań.** Góra Przemysława, dozna wielkich zmian. Nasamprzód tam, gdzie teraz stoi dawniejsze mieszkanie jenerała komenderującego, postawionym będzie wielki gmach Muzeum, naprzeciw Bazaru. Gmach ten będzie

---

70

Pan Wołodyjowski.

Powieść historyczna

Henryka Sienkiewicza.

(Ciąg dalszy.)

— Krzysiu! — rzekł Wodyjowski — godzisz to się deptać po szczęśliwości ludzkiej, jako ty po niej depczesz? Gdzie twoje słowa, gdzie nasza umowa? Ja-ć z Bogiem wojny prowadzić nie mogę, ale to ci najprzód powiem, co pan Zagłoba wczoraj do mnie powiedział, że habit nie powinien być z krzywdy ludzkiej zszywany. Krzywdą moją chwały Bożej nie pomnożysz, bo Pan Bóg nad całym światem króluje; Jego są narody wszelkie, Jego lądy i morza i rzeki i ptactwo powietrzne i zwierz leśny i słońca i gwiazdy; On ma wszystko, co ci tylko na myśl przyjść może i jeszcze więcej, a ja jeno ciebie jednę, kochaną i drogą, tyś moje szczęście, tyś moje mienie całe. I czyli ty możesz przypuścić, że Pan Bóg potrzebuje, On taki bogacz, jedyny skarb ubogiemu żołnierzowi wydzierać?... Że On w dobroci swojej się na to zgodzi, że się uradu e, nie obrazi?... Patrzże, co Mu dajesz — siebie? Aleś ty moja, boś mi sama przyrzekła, więc cudze mu dajesz, nie własne; dajesz Mu moje płakanie, moją boleść, może śmierć moją. — Masz-że do tego prawo? Rozważ to w sercu i w umyśle, w końcu spytaj sumienia własnego... Bo żebym cię był obraził, żebym się w kochaniu sprzeniewierzył, żebym cię zapomniał, żebym się win jakowychś i zbrodni dopuścił — ha! nie mówię, nie mówię! Alem ja pojechał do ordy nasłuchiwać, grasantów podchodzić, ojczyźnie krwią, zdrowiem i wczasem służyć, a ciebiem kochał, o tobie po dniach całych i nocach przemyśliwał i jako jeleń do wód, jako ptak do powietrza, jako dziecko do matki i jak rodzic do dziecka, takem do ciebie tęsknił!... I za to wszystko takież mi powitanie, taką mi nagrodę zgotowałaś?... Krzysiu najmilsza, mój przyjacielu, moje kochanie wybrane, powiedz mi, skąd się to wzięło? Wymień mi swoje racye równie szczerze, równie otwarcie, jak ja ci swoje racye i swoje prawa przytaczam; dochowaj mi wiary, nie ostawiaj mnie samego jeno, z nieszczęściem. Samaś mi dała prawo, nie czyń mnie banitem!...

Nie wiedział nieszczęsny pan Michał, że jest prawo większe i starsze od wszelkich ludzkich, na mocy którego serce za miłością tylko iść musi i idzie, a które kochać przestaje, to już tem samem najgłębszego wiarołomstwa się dopuszcza, choć często tak niewinnie, jak niewinnie gaśnie lampa, w której się ogień wypalił. Więc nie wiedząc o tem, Wołodyjowski za kolana Krzysię objął i prosił i błagał, a ona odpowiadała mu tylko potokami łez, bo właśnie już sercem odpowiedzieć nie mogła.

— Krzysiu — rzekł wreszcie, wstając, rycerz — we łzach twoich szczęśliwość moja utonąć może, a ja cię nie o to, jeno o ratunek proszę.

— Nie pytaj mnie waćpan o racye! — odrzekła, łkając, Krzysia — nie pytaj o przyczyny, bo to już tak być musi i inaczej być nie może. Nie wartam takiego, jak waćpan człowieka i nigdy nie byłam warta... O Boże wielki, serce mi się kraje! Wybacz waćpan, nie opuszczaj mnie w gniewie, odpuść, nie przeklinaj!

To rzekłszy, Krzysia rzuciła się przed Wołodyjowskim na kolana.

— Wiem, że cię krzywdzę, ale łaski waćpanowej i zmiłowania proszę!

Tu ciemna główka Krzysi schyliła się aż do podłogi. Wołodyjowski podniósł w jednej chwili przemocą biedną płaczkę i posadził ją napowrót na sofie, sam zaś począł chodzić, jak błędny po komnacie. Czasami stawał nagle i pięści do skroni przykładał, to znów chodził, nakoniec stanął przed Krzysią.

— Zostawże sobie czas, a mnie jakowąś nadzieję — rzekł. — Pomyśl, że i ja nie z kamienia. Czemu mi rozpalone żelazo bez żadnej litości przykładasz?... Toż, choćbym nie wiem jak był cierpliwy, przecie, gdy skóra zasyczy, to i mnie boleść przejmie... Ja-ć nie umiem nawet powiedzieć, jak mi bolesno... Dalibóg nie umiem!.. Prostak, widzisz, jestem i lata w wojnie zeszły... O dla Boga! o Jezu miły! W tej samej izbie my się kochali! Krzychna, Krzychna! Myślałem, że po wiek będzie moja, a teraz nic, nic! Co się z tobą stało? Kto ci serce odmienił? Krzysiu, toć-że ja ten sam!... I tego nie wiesz, że dla mnie to gorszy cios, niż dla innego, bom ja już jedno kochanie stracił? Jezu, co ja jej powiem, żeby jej serce poruszyć?... Człek się tylko męczy i tyle. Ostawże mi choć nadzieję! Nie odbieraj wszystkiego od razu!...

(Ciąg dalszy nastąpi.)

miał trzy fronty — od Alei, od Nowej ulicy i od ulicy jaka przebitą będzie od ulicy Nowej, obok kościoła Franciszkanów; ku ulicy Zamkowej nr. 2. wieść będą wspaniałe wschody do zamku i do kościoła Franciszkanów. Po drugiej stronie tej nowej ulicy stanie wielki gmach prywatny, a mur wzdłuż ulicy Nowej będzie zniesiony, ziemia wywiezioną, i w tem miejscu postawione kamienice. Góra zamkowa będzie zniżoną, gdzie się da to uczynić, a nowa ulica łączyć się będzie z dolną Fryderykowską. (—) Na ulicy Podgórnej zakłady ogrodnicze po obu stronach ulicy obsadzono krzewami i pięknego wzrostu lipami, z gatunku lipy krymskiej, której tak samo jak klonom ani kurz ani sadze z kominów nic nie szkodzą. Kasztany są o wiele wrażliwsze na te opady.

* **Poznań.** Do »Ogrodu zoologicznego« sprowadzi dyrekcya niezadługo karawanę Sudańczyków z Afryki. Obecnie są oni w Królewcu i ściągają liczne tłumy publiczności. — Magistrat Towarzystu »Ogrodu zoologicznego« udzielił jak po inne lata 2500 mrk. subwencyi, pod warunkiem, że dzieci szkół ludowych poznańskich w dni powszednie mieć będą wstęp do Zwierzyńca lecz nie osobno każde, tylko klasami pod kierunkiem nauczycieli.

Z teatru. Jutro ukaże się po raz pierwszy kapitalna i sensacyjna nowość na scenie naszej rozgłośna w świecie sztuka, napisana wedle nowelli autora francuskiego Savage, pod tytułem: „Urzędowa żona.“ Tak nowellę jak i utwór sceniczny tłómaczono na wszystkie języki europejskie i krytyki tak literackie jak artystyczne niezmierne im oddawały pochwały. Treść jutrzejszego utworu zajmującą jest do zenitu i pochłaniać wprost będzie uwagę widzów. Obok scen wysoce dramatycznych, groźnych niekiedy, znachodzą się w nim obficie momenta humoru pełne. Jednem słowem jest to sztuka odpowiednia dla różnych usposobień, dla osób wykształconych, jak i mniej inteligentnych, dla wielkich i maluczkich — nawet dla młodzieży, jest bowiem zupełnie wolną od sytuacyi drażliwych W niedzielę na zakończenie sezonu po raz drugi: „Urzędowa żona.“ Teatr nasz przenosi się w tygodniu przyszłym do »Inowrocławia« i zamierza tamże dać szereg przedstawień w czwartek d. 18 b. m. wesołą krotochwilę w 3 aktach Aleksandra Bissona pod tytułem: „Kontroler wagonów sypialnych“. Z dniem 1 czerwca rozpocznie się sezon letni naszego teatru w miejscu kąpielowem „Ciechocinku“ w Królestwie Polskiem.

* **Zapytują** nas, skąd możnaby otrzymać młodego narybku szczupaków i pod jakiemi warunkami. Łaskawe doniesienia prosimy przesłać na ręce redakcyi Wielkopolanina.

* **Z zakładu** leczniczego dla suchotników w Görbersdorfie donoszą nam, że dr. Determayer, ordynujący w zakładzie, udał się do Salzbrunnu, a miejsce jego zajął p. dr. Karol Serwaes.

* **Konwalie**, teraz właśnie kwitnące, mieszczą w swych łodygach truciznę — także w kwiatach swych białych. Niechaj nikt kwiatka tego w usta nie bierze. Często zdarza się małe pęknięcie naskórka w ustach — wargi spuchną, a niejeden nie wie, z jakiego powodu. Tak samo nie należy suchych bukietów z konwali porzucać, gdyż młode kury je dziubią, a potem niszczeją. Tak samo trującym jest kwiat, oraz liście oleandrowe.

* **Lekarstwo** na usunięcie skutków trucizny, wszczepionej przez ukąszenie żmiji, jest w grzybach. Pieczarki (champignons) należy wyczyścić pokrajać i przez 24 godzin trzymać tj. moczyć w równej, co do wagi, ilości wody chloroformowej, potem sfiltrować. Otrzymamy płyn brunatny, który ciemnieje, a potem staje się czarnym. Tego płynu gdy zastrzyknie się, celem próby, świńce morskiej 4 do 20 centymetrów kubicznych pod skórę, wtedy chociaż ją żmija ukąsi, nie zadaje jej śmierci, która bez owego wstrzyknięcia byłaby nastąpiła w 5–6 godzin. — Wstrzyknięcie należy powtórzyć po 15 do 20 dniach raz lub dwa razy. Muszarki taki sam sok w sobie zawierają, ubezwładniający działanie trucizny.

* **Koty**, jako szkodliwe zwierzęta domowe powinny być wszędzie tępione, gdzie są ogrody i krzewy, albowiem one skradają się do gniazdek po krzewach zawieszonych i wybierają z nich jajka lub młode. Tym sposobem na nic się nie zda ochrona ptasząt, gdy koty je tępią. Nawet po polach w dość szerokim zakresie myszkują i niszczą ptaki gnieżdżące się na ziemi. A ptaszęta te są największymi dobroczyńcami rolnika i ogrodnika, tępiąc miliony robactwa. Kto chce trzymać kota, niechaj przyzwyczai go tylko do mieszkania lub budynków gospodarczych, a na noc zamyka by po ogrodzie nie plądrował. Zresztą na myszy dziś skuteczniejsze są łapki lub trucizna, a kotów wcale nie potrzeba.

Ruch pociągów

na kolejach żelaznych

od 1-go maja 1899 r.

Odjeżdżają z Poznania do:

Zbąszynia-Frankfurtu-Berlina-Gubina-Chociebuża.

1,36 w nocy
4,43 rano
10,22 przed południem
4,30 po południu
7.35 wieczorem

Krzyża-Starogardu.

12,25 w nocy
6,31 rano
10,26 przed południem
2,27 po południu
3,13 po południu
8,12 wieczorem

Leszna-Wrocławia.

1,43 w nocy
4,20 rano
10,05 przed południem
3,27 po południu
6,48 po południu
8,30 wieczorem

Torunia-Bygoszczy-Tczewa.

3,38 rano
6,33 rano
10,28 przed południem
3,18 po południu
7,05 wieczorem
12,15 w nocy

Rokietnicy-Między rzecza.

6,31 rano
12,35 w południe
3,13 po południu
7,50 wieczorem

Piły.

3,50 rano
10,39 przed południem
4,40 po południu
10,00 wieczorem

Kluczborka.

3,48 rano
6,32 rano
10,28 przed południem
2,40 po południu
7,57 wieczorem

Wrześni-Strzałkowa.

5,00 rano
11,40 w południe
5,45 po południu

Przyjeżdżają do Poznania z:

Berlina-Frankfurtu-Zbąszynia-Chociebuża-Gubina.

3,26 rano
8,40 przed południem
2,21 po południu
5,30 po południu
11,43 w nocy

Starogardu-Krzyża.

1,10 w nocy
4,15 rano
7,21 rano
3,08 po południu
6,28 po południu
7,21 po południu

Wrocławia-Leszna.

12,06 w nocy
3,23 rano
7,49 przed południem
10,08 przed południem
2,03 po południu
5,40 po południu
8,03 wieczorem

Tczewa-Bydgoszczy-Torunia.

1,24 w nocy
8,04 przed południem
9,55 przed południem
3,07 po południu
6,40 po południu
11,01 wieczorem

Międzyrzecza-Rokietnicy.

7,21 po południu
9,54 rano
3,08 po południu
6,34 po południu

Piły.

7,30 przed południem
9,55 przed południem
1,50 po południu
6,40 wieczorem

Kluczborka.

7,50 przed południem
1,54 po południu
6,14 wieczorem
11,36 w nocy

Strzałkowa-Wrześni.

8,50 przed południem
2,57 po południu
9,45 wieczorem

Odjeżdżają z:

Opalenicy-Grodziska.

5,56 rano
7,52 rano
11,18 przed południem
1,51 po południu
5,41 po południu
8,55 wieczorem

Zbąszynia-Leszna.

6,55 rano
1,05 po południu
6,40 po południu
10,20 wieczorem

Zbąszynia-Landsbergu.

6,50 rano
12,46 w południe
6,40 po południu

Czempinia-Śremu.

5,27 rano
10,56 przed południem
5,02 po południu

Bojanowa-Góry.

8,28 przed południem
3,28 po południu
6,03 po południu
10,02 wieczorem

Leszna-Głogowa.

5,45 rano
8,56 przed południem
1,03 po południu
7,57 po południu
5,09 po południu
10,26 wieczorem

Leszna-Jarocina.

4,00 rano (z Gostynia)
6,35 przed południem
1,03 po południu
5,23 po południu
10,35[1]) wieczorem

Leszna-Krotoszyna-Ostrowa.

5,56 rano (z Kobylina)
6,59 rano
1,25 po południu
5,46 po południu

Gniezna-Nakła.

4,55 rano
8,50 przed południem
2,07 po południu
6,07 po południu

Gniezna-Jarocina.

6,15 rano
9,06 przed południem
2,18 po południu
6,20 po południu

Oleśnicy-Jarocina.

4,25 rano
4,55 r. (z Krotoszyna)
9,24 rano
11,45 przed południem
7,05 po południu
11,35[2]) wieczorem

Mogilna-Strzelna.

6,00 rano
8,49 przed południem
5,31 po południu
9,22 wieczorem

Kruświcy-Inowrocławia.

6,40 rano
11,43 przed południem
3,26 po południu
7,17 po południu

Grodziska-Opalenicy.

4,54 rano
6,50 przed południem
10,05 przed południem
12,40 po południu
3,50 po południu
7,35 wieczorem

Leszna-Zbąszynia.

3,54 rano
8,54 przed południem
1,10 po południu
5,35 po południu

Landsbergu-Zbąszynia.

4,50 rano (z Międzyrz.)
5,25 rano
12,25 w południe
2,30 po południu
4,47 po południu

Śremu-Czempinia.

8,16 przed południem
2,55 po południu
7,05 wieczorem

Góry-Bojanowa.

5,30 rano
11,15 przed południem
4,43 po południu
7,15 wieczorem

Głogowa-Leszna.

4,54 rano
7,00 rano
10,42 przed południem
2,38 po południu
4,18 po południu
9,27 wieczorem

Jarocina-Leszna.

3,55 rano (z Gostynia)
8,30 przed południem
12,25 po południu
4,28 po południu
9,50[1]) wieczorem

Ostrowa-Krotoszyna-Leszna.

5,49 rano
9,30 przed południem
3,38 po południu
9,50[2]) wieczorem

Nakła-Gniezna.

5,39 rano
9,26 przed południem
1,47 po południu
8,05 wieczorem

Jarocina-Gniezna.

6,04 rano
12,12 w południe
4,37 po południu
9,52 wieczorem

Jarocina-Oleśnicy.

6,30 rano
8,51 przed południem
12,15 w południe
4,24 po południu
9,47[3]) wieczorem

Strzelna-Mogilna.

7,17 rano
10,50 przed południem
7,27 po południu
11,02 wieczorem

Inowrocławia-Kruświcy.

7,46 rano
1,00 po południu
5,57 po południu
9,49 wieczorem

[1]) Tylko do Gostynia.
[2]) Tylko do Krotoszyna.
[3]) Tylko do Wągrówca.
[4]) Tylko do Gostynia.
[2]) Tylko do Krotoszyna.
[3]) Tylko do Wągrówca.

Berlin, 9-go maja 1899.

(Ciągnienie przedpołudniowe.)

(Numera, przy których wygrana nie oznaczona w nawiasach, wygrywają 220 marek).

44 54 182 251 318 19 65 410 50 676 738 60 995 **1**175 89 [3000] 215 [3000] 35 [500] 96 97 409 534 718 842 **2**032 [3000] 150 52 231 77 345 49 863 91 900 71 82 **3**178 91 204 86 322 905 **4**056 140 228 311 560 790 97 879 965 **5**109 60 82 532 685 774 868 **6**347 51 419 [300] 589 653 66 996 **7**033 101 98 250 65 **515** [300] 656 704 821 972 [1000] **8**173 788 **9**084 374 438 [300] 90 720 [300] 90 883 940

10092 214 318 492 771 **11**153 269 651 94 730 [300] 862 903 15 **12**155 79 341 80 514 25 28 96 629 34 **13**149 471 508 647 99 923 [1000] 28 **14**055 432 97 [1000] 607 711 27 53 800 958 **15**049 603 731 60 961 65 86 **16**236 311 44 433 544 [500] 620 710 15 848 53 **17**078 [300] 143 253 452 97 554 704 26 801 970 73 **18**079 392 452 510 11 601 62 **19**028 38 192 240 48 551 95 608 709 917

20053 164 300 91 434 **21**096 108 361 [500] 554 735 [500] 877 **22**078 [1000] 96 [500] 103 46 271 350 542 63 664 749 832 35 46 959 72 **23**215 329 50 55 84 [1000] 486 673 [1000] 82 [300] 736 866 96 952 **24**035 359 496 643 900 **25**237 395 467 76 548 88 809 70 **26**417 64 517 82 99 906 **27**058 317 87 543 770 901 **28**056 74 85 159 67 203 [3000] 399 478 860 **29**025 [300] 106 336 425 48 63 89 503 6 48 67 853

30140 226 370 94 515 920 **31**197 344 555 814 24 [300] **32**051 60 296 427 46 73 577 607 783 818 903 **33**058 161 317 [300] 88 499 [300] 513 69 756 801 61 **34**044 178 217 86 98 325 405 57 668 [3000] 974 **35**411 23 524 886 **36**000 134 365 505 43 634 72 774 899 935 **37**000 [500] 15 152 [300] 293 99 446 [1000] 69 651 795 861 908 **38**098 230 451 578 738 [500] 80 994 **39**062 311 48 [1000] 449 51 639 761 842

40325 26 444 86 525 601 787 871 92 **41**176 289 323 33 39 75 [300] 411 27 70 595 620 51 [3000] 71 **42**334 442 671 849 907 **43**228 [500] 313 37 519 56 616 90 801 8 54 [300] 928 [3000] 74 **44**029 297 396 413 784 856 **45**030 32 60 [300] 147 93 257 300 26 441 609 [3000] 936 41 **46**105 8 60 223 [3000] 303 48 552 [500] 642 714 20 828 41 900 **47**104 201 38 301 452 502 768 846 941 43 **48**047 92 418 [300] 596 629 89 945 56 **49**032 186 550 711 899 957

50053 104 27 375 [300] 492 552 717 41 49 **51**046 51 74 159 [3000] 98 230 53 394 566 82 736 **52**365 587 940 **53**114 99 209 95 691 745 833 963 82 **54**074 87 [1000] 97 166 71 231 [300] 73 [3000] 879 **55**253 388 [3000] 509 22 690 809 31 [1000] 951 **56**121 43 313 616 724 [300] 98 973 **57**093 [300] 152 58 279 89 529 792 826 970 99 **58**026 113 433 561 65 644 792 840 72 **59**034 79 [300] 105 438 576 798 831

60184 341 98 494 508 74 **61**009 50 73 88 118 300 485 [1000] 503 45 616 762 91 862 960 **62**085 128 320 601 898 [300] 918 **63**181 394 753 973 **64**150 63 211 59 [300] 432 75 682 [300] 851 941 **65**078 87 [300] 259 501 756 881 **66**010 [500] 87 146 347 79 90 496 [3000] 620 50 723 941 56 **67**052 [3000] 195 244 [300] 312 42 71 518 670 835 [3000] **68**010 46 299 307 11 86 [1000] 515 31 901 [300] 84 **69**003 160 201 [500] 63 425 85 536 78 634 79 766 [3000] 852

70000 46 536 99 616 [3000] 67 92 794 859 966 73 **71**123 448 53 713 989 **72**031 58 [500] 182 631 [300] 762 84 867 **73**039 56 124 [500] 70 318 54 67 424 880 900 **74**052 86 139 87 92 336 822 70 **75**004 97 137 508 44 655 772 74 [3000] 822 **76**000 145 [500] 67 79 277 302 50 405 517 53 69 658 749 62 934 97 **77**057 [300] 95 124 385 93 433 87 633 59 757 864 965 **78**268 432 636 924 **79**143 [300] 238 320 44 662 918 51 68 [300]

80039 58 76 197 231 630 91 767 85 839 68 910 [500] **81**015 25 85 294 [3000] 652 81 925 **82**025 39 63 230 983 [300] **83**045 68 92 95 102 15 275 377 87 428 91 890 945 **84**201 731 56 **85**097 137 90 96 402 558 [3000] 67 635 894 977 **86**073 78 182 203 44 382 94 693 769 934 **87**139 78 201 361 498 653 835 933 **88**065 117 33 87 89 331 464 596 684 95 914 **89**050 151 378 543 614 892 967

90106 54 216 18 386 513 828 904 21 **91**195 201 [300] 14 [300] 25 53 74 383 417 95 558 604 763 79 81 [500] 865 68 **92**045 69 92 240 596 617 56 849 **93**199 671 73 83 [1000] 865 85 [1000] 922 **94**075 237 53 398 [3000] 601 18 [1000] 78 707 28 56 77 [300] 879 918 **95**087 282 474 76 901 55 [3000] **96**062 434 673 700 97 995 **97**210 329 60 [500] 431 38 579 648 62 801 65 **98**209 69 547 772 77 864 904 15 [300] 55 **99**219 [500] 313 19 496 544 648 700 43 836 97

100011 16 33 170 [1000] 244 725 37 77 966 **101**056 136 41 48 211 424 816 88 99 941 **102**157 543 63 70 79 680 [300] 97 [1000] 715 17 851 63 **103**098 232 [3000] 38 72 85 317 491 557 [300] 613 883 **104**016 217 [300] 502 83 640 67 745 815 949 **105**068 537 632 54 795 984 **106**072 330 76 455 637 712 [300] 99 **107**015 30 126 226 39 354 431 505 680 749 841 [500] **108**045 285 431 511 88 706 903 48 71 **109**132 275 [300] 344 455 78 544 53 55 [300] 648 767

110018 154 481 559 78 635 [1000] 815 915 **111**037 102 384 486 606 7 702 **112**007 135 253 379 413 501 653 823 926

Berlin, 9-go maja 1899.

(Ciągnienie popołudniowe.)

(Numera, przy których wygrana nie oznaczona w nawiasach, wygrywają 220 marek).

64 67 105 95 310 66 469 612 33 62 731 898 927 80 98 **1**011 81 242 **2**239 436 538 619 30 824 81 925 52 99 **3**529 760 [500] 939 61 99 **4**102 5 31 488 97 850 93 **5**004 95 235 346 402 39 604 837 [300] **6**164 223 52 367 514 [1000] 700 98 [1000] 810 **7**069 102 214 24 313 [3000] 446 516 [3000] 662 722 35 815 [500] 37 **8**124 301 [300] 442 510 44 661 66 977 97 **9**075 103 315 [300] 34 [1000] 66 69 98 99 407 9 607 801 [3000] 986 94

10008 231 35 407 628 [300] 93 742 [500] **11**309 34 **12**177 210 94 347 [350] 81 423 575 792 815 23 **13**010 102 258 74 77 96 97 [3000] 354 459 501 96 832 908 **14**058 148 209 514 57 850 90 **15**088 211 [300] 315 33 753 90 934 [500] **16**052 123 253 480 [3000] 86 892 **17**154 89 202 90 312 17 428 [300] 647 911 **18**000 91 200 92 400 93 741 **19**030 126 226 87 92 95 357 [3000] 569 668 914

20259 306 69 71 74 77 588 [1000] 621 72 713 40 875 **21**058 101 63 266 303 537 **22**058 123 206 [3000] 493 528 87 600 55 94 **23**053 167 205 636 772 80 94 927 [3000] **24**195 438 589 763 868 [500] 906 22 **25**028 61 188 272 349 723 854 **26**261 562 707 **27**036 [300] 87 190 309 544 606 57 736 66 **28**346 [1000] 70 433 537 608 66 958 **29**023 120 218 399 466 542 [1000] 869 [300]

30032 382 458 592 800 54 68 90 [300] **31**051 223 [300] 46 330 51 542 62 87 711 841 **32**101 13 29 85 216 389 432 656 706 63 99 804 970 **33**085 129 260 328 48 81 442 78 [300] 712 23 883 912 73 **34**028 173 201 [500] 6 304 65 463 720 96 **35**037 45 160 391 750 **36**016 107 407 44 54 65 78 739 [500] **37**089 600 61 **38**202 23 431 [500] 58 879 944 70 **39**286 330 408 884

40112 90 319 631 [1000] 802 **41**055 110 11 21 285 920 **42**018 [300] 36 285 497 510 60 721 **43**035 199 289 335 [500] 417 [500] 545 778 **44**051 [300] 199 [300] 209 501 6 11 638 755 846 85 92 **45**014 156 [1000] 90 [1000] 274 310 495 78 624 965 **46**071 [500] 255 427 503 660 775 **47**040 207 24 342 53 489 508 747 [1000] 820 **48**020 111 77 251 363 525 633 775 80 870 **49**019 144 209 589 712 919 39 93

50063 244 553 654 816 [1000] **51**167 [500] 245 66 67 313 37 416 604 82 751 82 841 **52**007 [500] 356 541 888 **53**177 264 81 309 507 709 64 824 922 [500] **54**098 126 39 [**10 000**] 395 [300] 453 [1000] 715 898 **55**015 95 450 59 89 821 35 907 **56**040 189 509 633 34 46 821 996 **57**200 23 568 750 957 64 **58**059 112 216 309 [500] 65 71 450 59 703 846 **59**229 62 306 519 [1000] 36 [300] 646 721 71 [1000] 816 930 [1000]

60010 328 837 [**5000**] **61**189 582 723 68 **62**126 48 308 93 588 627 738 99 825 944 **63**018 [3000] 42 182 96 263 331 414 97 514 72 972 79 87 **64**059 115 [3000] 36 [300] 308 [1000] 65 633 53 705 76 [1000] 815 **65**186 90 540 718 84 **66**099 [500] 100 17 35 42 63 317 [500] 48 64 72 671 85 719 97 **67**123 240 416 57 700 **68**060 166 86 426 [1000] 629 786 813 23 [500] 68 **69**173 319 89 451 522 654 55 76 708 801 [3000] 924 94

70012 [500] 22 149 305 28 63 571 601 96 772 76 **71**049 143 55 280 329 [300] 540 63 625 711 [500] 16 [500] 53 63 837 88 **72**092 369 404 28 653 795 **73**037 52 95 [300] 188 385 413 520 675 746 55 **74**148 252 419 45 46 573 631 722 911 94 **75**101 309 498 503 55 641 720 843 47 [3000] 917 46 **76**037 147 248 471 95 [300] 795 **77**072 118 [300] 40 65 68 334 [300] 416 36 547 641 93 922 90 **78**053 83 150 [500] 77 259 65 463 [3000] 666 940 **79**420 28 44 665 956

80092 305 505 67 [500] 617 63 791 [3000] 303 966 72 76 **81**008 9 249 476 608 48 [1000] 793 813 66 70 **82**062 77 [1000] 111 49 [500] 287 320 40 47 [1000] 553 59 70 689 774 848 97 **83**300 519 23 619 50 764 [500] 992 **84**223 343 62 418 45 62 89 [300] 94 567 629 55 90 737 **85**218 358 500 47 95 699 863 88 **86**127 361 519 630 814 **87**062 134 97 390 443 66 515 637 93 804 25 74 **88**102 90 520 676 [**300**] 770 899 **89**096 122 [300] 322 [1000] 697 741 817 49

90110 23 99 235 419 68 [300] 688 **91**019 35 108 344 474 796 **92**144 99 368 [3000] 74 405 97 [300] 717 **93**035 109 204 399 586 626 59 68 860 943 **94**110 15 337 498 611 55 910 15 **95**027 228 63 85 394 418 536 44 679 95 760 [300] 824 925 **96**15 [300] 224 368 79 [500] 438 895 930 88 **97**022 82 157 247 [500] 347 [500] 73 553 707 20 48 825 41 **98**032 93 232 487 555 82 977 **99**051 174 575 83 695 751 811

100469 84 536 718 43 [3000] 78 **101**139 87 227 28 318 40 92 452 57 555 630 79 780 801 59 [1000] 82 **102**075 134 394 409 [1000] 509 [300] 99 799 874 **103**323 434 59 577 632 [500] 73 **104**025 157 67 69 236 439 64 821 **105**071 601 22 739 902 **106**128 78 322 49 [300] 402 30 [1000] 78 88 576 606 701 815 42 **107**096 109 96 247 312 90 459 564 656 867 [3000] 912 **108**008 96 [500] 196 301 84 442 521 24 988 [300] **109**112 39 45 302 66 84 90 731 70 872 [**5000**]

110026 39 [300] 44 277 399 [3000] 505 29 [1000] 641 749 806 30 69 929 **111**130 272 85 90 339 522 611 37 79 941 **112**008 163 95 267 328 435 702 90 945 **113**015 56 [300] 370 412 [1000] 84 91 589 [500] 623 52 **114**157 72 228 79 373 447 621 756 832 956 **115**034 234 71 464 92 616 786 [300] 94 **116**018 180 255 348 571 617 955 **117**250 [1000] 379 92 424 [300] 65 557 752 **118**108 38 50 84 244 83 527 [500] 56 667 [300] 969 **119**101 472 525 723 831 94 932 96

120165 360 527 636 729 801 20 914 90 **121**084 [500] 167 220 59 442 619 876 923 **122**064 82 84 722 74 81 920 **123**067 190 [1000] 98 291 456 612 [500] 724 62 [1000] 819 **124**170 331 37 411 98 99 608 773 **125**206 23 65 310 68 449 68 596 [300] 848 **126**155 [1000] 207 314 400 64 [1000] 597 [1000] **127**030 97 352 96 608 776 801 954 **128**029 65 208 21 23 361 490 528 638 [1000] 95 757 836 45 54 926 30 **129**004 329 56 70 413 600 770 938 80

130001 213 44 320 51 562 **131**084 [300] 105 69 [500] 254 342 424 70 86 541 722 92 815 67 [500] 87 994 **132**059 196 311 59 427 500 682 917 28 32 **133**342 57 447 525 620 [1000] 99 767 802 86 [500] 98 **134**004 84 280 348 468 548 781 834 972 73 **135**029 174 274 [1000] 558 614 703 **136**158 87 439 41 53 533 43 65 676 822 87 **137**202 749 949 96 **138**153 539 73 678 808 12 32 66 81 920 59 63 94 **139**074 151 318 471 589 774 [300] 896 [300] 971 [500]

140054 57 455 84 98 616 755 917 21 41 [300] **141**026 [300] 140 421 52 [500] 764 970 **142**044 131 233 47 537 72 664 85 729 963 **143**143 [300] 52 87 264 371 598 734 42 820 27 [500] **144**413 509 617 69 739 830 89 **145**246 432 48 630 899 941 **146**014 114 212 366 483 735 903 **147**028 47 54 87 198 201 9 439 693 869 **148**011 150 [1000] 310 491 670 99 707 60 82 **149**306 507 92 608 34 730 [3000] 855 96 913

150064 125 268 590 92 740 929 80 **151**030 227 390 93 436 **[5000]** 544 85 651 92 [500] 788 **152**024 27 169 205 28 98 620 25 83 89 [3000] 769 **153**123 [300] 62 70 78 [1000] 445 539 675 895 **154**105 214 [500] 62 64 97 320 30 89 455 [300] 707 854 976 **155**006 156 219 28 [1000] 777 958 **156**091 104 376 416 524 60 754 871 **157**030 36 242 315 441 602 [300] 903 **158**091 [500] 194 380 88 415 31 534 52 624 [300] 69 815 [1000] 24 27 922 **159**096 170 [3000] 220 69 402 31 620 84 762 63 899 906 90

160155 88 94 213 354 549 732 81 [1000] 874 **161**025 134 [3000] 78 437 618 798 880 943 59 74 **162**186 362 433 522 93 619 [500] 48 707 902 66 96 **163**205 305 483 562 [**15 000**] 73 763 **164**046 110 93 261 468 94 503 628 33 44 46 845 [1000] **165**027 34 89 182 92 366 514 675 799 891 910 37 **166**069 82 479 791 998 **167**016 56 109 444 797 837 44 **168**134 399 495 611 724 825 **169**017 100 255 414 68 [300] 93 [3000] 585 635 702 [1000] 59 953 [300]

170000 241 55 393 451 605 78 702 926 **171**278 300 442 982 **172**163 203 [300] 39 46 67 313 42 495 540 80 606 17 [300] 936 [500] **173**150 320 84 501 72 648 88 924 **174**229 [1000] 62 75 325 38 [3000] 550 99 686 725 860 902 **175**185 403 93 832 83 **176**050 73 139 [300] 288 315 [500] 85 438 503 644 70 711 49 976 **177**153 88 201 313 95 434 615 [300] 35 743 807 921 [300] 25 84 **178**165 303 33 53 583 625 [300] 780 **179**150 250 54 57 673 [1000] 748 910 94

180088 107 62 262 311 77 434 [3000] 719 45 838 906 22 73 **181**109 97 303 537 729 84 810 988 **182**136 56 240 94 520 626 38 744 809 12 [300] 904 11 [300] **183**052 177 [3000] 361 453 524 44 65 661 817 901 96 **184**020 117 712 27 95 **185**105 14 268 701 26 71 844 965 **186**060 150 89 347 65 459 556 629 69 718 820 953 **187**024 29 55 248 375 422 33 99 541 668 721 27 833 **188**043 51 71 147 [500] 247 52 75 336 414 567 622 **189**199 358 733 89 895 937 [300]

190001 122 213 32 96 446 719 60 819 21 91 966 [500] **191**186 347 497 537 **192**032 33 79 94 386 840 [300] 60 900 [1000] 18 **193**124 479 93 612 704 25 [1000] 941 67 **194**006 72 85 304 64 422 43 47 596 97 602 79 837 60 900 82 **195**091 133 317 408 547 50 92 643 754 997 **196**051 143 54 257 89 581 [1000] 942 **197**031 227 [3000] 60 358 64 [500] 505 76 612 64 822 44 **198**098 225 337 407 58 515 [300] 632 889 907 **199**298 371 87 547 59 613 763 [300] 849 944 56

200261 617 714 82 816 914 18 **201**253 314 72 429 673 77 762 95 865 924 **202**010 323 [300] 83 412 660 61 740 996 **203**068 342 62 408 23 601 57 735 **204**089 125 [300] 375 80 [3000] 469 577 908 [500] **205**008 135 216 39 67 91 368 727 99 809 **206**235 52 357 498 557 72 678 86 730 59 93 806 53 911 77 **207**110 26 [1000] 58 290 369 507 81 696 706 **208**024 89 114 401 2 675 706 [3000] 42 47 75 **209**136 71 297 368 416 [3000] 588 713 975 90

210368 405 8 [1000] 58 [300] 77 582 912 **211**064 348 [300] 475 630 900 63 69 **212**254 333 67 404 514 51 651 756 853 66 906 **213**065 141 96 344 [1000] 415 39 842 906 10 94 **214**023 40 55 155 [1000] 220 58 71 356 98 [300] 458 696 705 849 63 78 94 **215**182 214 26 342 593 628 770 961 **216**107 89 299 313 617 [300] 807 **217**015 50 [1000] 77 220 82 513 63 732 45 98 840 41 **218**196 206 525 30 63 699 965 **219**046 61 326 38 495 574 867

220116 76 366 [300] 77 405 625 [1000] **221**010 31 138 [300] 215 544 [1000] 628 29 44 94 792 851 902 21 88 **222**127 [300] 75 446 63 502 803 24 941 **223**117 51 99 330 97 581 821 **224**018 26 94 157 64 254 377 [1000] 485 [3000] 529 677 881 [300] 962 **225**183 263 333 462 15 552 68

Im Gewinnrade verblieben: 1 Gewinn zu 75 000 Mk., 1 zu 50 000 Mk., 1 zu 30 000 Mk., 4 zu 15 000 Mk., 14 zu 10 000 Mk., 21 zu 5000 Mk., 217 zu 3000 Mk., 326 zu 1000 Mk., 355 zu 500 Mk.

* **Najprzewieleb.** X. Arcypasterz wyjechał w środę o godz. 10 przed południem do Kolonii, aby wziąć udział w pogrzebie ś. p. X. Kardynała Krementza, arcybiskupa kolońskiego.

* **Małe** Pułkowo nie daleko Wąbrzeźna (Briesen) ma być sprzedane całkowicie albo też w parcelach. Ziemia jest pszenna i żytnia a warunki są dogodne i tanie. Na miejscu jest gorzelnia. młyn wodny i wiatrak, a bliższych wiadomości chętnie udzieli kupiec korzenny p. B. Krzywiński w Grudziądzu.

* **Szamotuły.** Szklarz G. strzelił do siebie z rewolwera, w chęci popełnienia samobójstwa. Umieszczono go w lazarecie, ale małą jest nadzieja utrzymania jego życia.

* **Września.** Fizyk powiatowy zrewidował wszystkie szkoły i stwierdził u licznych dzieci szkolnych zapalenie oczu.

* **We Wronkach** Towarzystwo elektryczności »Helios« zaprowadzi elektryczne oświetlenie.

* **Będlewo.** Hr. Potocki otrzymał na wystawie opasów w Berlinie 4 nagrody za dostawione okazy tucznego bydła. Jego krowa rasy shorthorn ogólnie była podziwianą z powodu ciężkości i okazałych form.

* **Miłosław.** Tow. gimnastyczne »Sokół« odbyło dnia 7 w Bazarze zabawę, na której był koncert dany przez członków Tow. gimnast. poznańskiego. Po koncercie była zabawa z tańcami. Sąsiednie Tow. gimnastyczne także wzięły udział w tej zabawie, a odbyła się pod troskliwą opieką dwóch żandarmów i jednego wachmistrza miejskiego. »Turnvereiny« niemieckie nie mają tej troskliwej opieki.

* **Lop enno.** Właściciel domu kupiec Moses wyznaczył 500 mk. nagrody temu, kto wyjawi nazwisko podpalacza, który kilkakrotnie chcąc się zemścić na żandarmie, mieszkającym w tym domu, kilkakrotnie usiłował dom ten podpalić.

* **Ostrowo.** Choroba pyska i racic bydła i w ogóle kopytkowych zwierząt szerzy się coraz więcej w powiecie. Mało tylko jest osad w którychby jej nie było. Z tego powodu ustał wszelki obrót handlowy bydłem, a zakaz targów na świnie i prosięta także wielu ludzi na dotkliwe straty naraża.

* **Rawicz.** W okolicy dalszej i bliższej odbędą się w jesieni manewry wojskowe. — Komendant 10 dywizyi piechoty jenerał Habenicht rewidował w tych dniach teren, czy odpowiednim jest dla manewrów.

* **Kopaszewo.** Akt złotego ślubu Leopolda i Antoniny z Mielcarskich Porczyńskich odbył się 1 maja w kościele parafialnym we Wyskoci, zarazem była także 50-letnia rocznica służby u Państwa Chłapowskich z Kopaszewa. Jubilaci, który zostali obdarzeni przez swojego chlebodawcę stósownemi upominkami, cieszą się jeszcze czerstwem zdrowiem pomimo podeszłego wieku, bo blisko 80 lat liczą. — Do Jubilatów przemówił Wielebny X. proboszcz Szafranek z Wyskoci w bardzo serdecznych słowach, poczem wręczył im laskę złotą, jako symbol 50-letniego pożycia w stanie małżeńskim, życząc przytem doczekania się dyamentowego ślubu.

* **Swiecie.** Pan landrat zaopiekował się bardzo czytelniami ludowemi niemieckiemi — ale kosztem powiatu, od którego zażądał subwencyi 500 mk. Mają Niemcy subwencye rządowe na jakiebądź potrzeby, niechże dadzą z funduszów antypolskich, uchwalonych przez sejm z ogólnej kasy państwowej, a nie z funduszów powiatu, na które składa się ludność przeważnie polska w tym powiecie. — Oto każą nam bicz kręcić z naszego własnego materyału. Czy się to godzi? Ludność polska na swe czytelnie ludowe nie żąda subwencyi z kas powiatowych, tylko własnym cięko zapracowanym groszem ofiarność swą okazuje.

* **Grudziądz.** »Gazecie Grudziądzkiej« grozi znów proces z rzędu siedmnasty.

* **Stendal.** Służącemu swemu pewien rotmistrz huzarów kazał wyczyścić strzelbę myśliwską, nie wyjąwszy z niej nabojów. Służący, nie znając się na strzelbie, przy czyszczeniu podniósł kurki, a gdy właśnie służąca przechodziła, wymierzył do niej ze żartu. Strzelba puściła i nabój śrutu na miejscu położył ją trupem. W tym przypadku właściwie pan rotmistrz powinien być ukarany za swą lekkomyślność zostawiania nabojów w strzelbie.

* **Kalendarz.** Sobota 13 maja: Serwacego b. Wschód słońca o godz. 4minut 9, zachód o godzinie 7 minut 44.

Wiadomości literackie.

* »**Pasieka**«, pismo poświęcone pszczelnictwu postępowemu, wyszedł nr. 5 i zawiera: 1) Nauka o rozwoju pszczoły, głoszona przez Dickla, a dawniejsza Dzierzona (ciąg dalszy). 2) O zgnilcu (dokończenie). 3) Idealna pasieka. 4) Łukowskiego ul »Ideał« w praktyce. 5) Urywek o podkarmiaczkach. 6) Zmartwychwstały. 7) Pytania i odpowiedzi. 8) Korespondencye. 9) Z nad Moskawy. 10) Ruch w Towarzystwach. 11) Ogłoszenia.

Od Redakcyi.

* **Panu** K. Sz. w sprawie ajenta. Otrzymasz Pan odpowiedź w »Obronie Prawnej«.

* **Panu** F. Sikorsk. w Golejewku. Wystosuj Pan zapytanie do składu fortepianów p. Ecke, Poznań, ul. Rycerska.

* **Panu** K. Woj. Można nazwiska tych panów ogłosić, ale trzeba mieć ścisłe dowody i zupełną pewność, że należą do Tow. Hakatystów, inaczej panowie ci zaczną przesyłać sprostowania.

* **Koleje** trzeciorzędne w W. Ks. Poznańskiem. Bióro prowincyalne dla kolejek opracowało następujące projekty:

1) Toruń-Wschowa-Wijewo- Kaszczor — 24 kilometry długości, 1 metr szerokości szyn kosztorys wynosi 540 tys. mk.

2) Kargowa-Wolsztyn-Grodzisk — 27 kilometrów, 1 metr szerokości szyn, kosztorys 1,263,000 mk.

3) Gębice-Mogilno-Pakość — 40 klm., 1 m. szer. szyn, kosztorys 1,024,000 mk.

4) Strzelno-Wojcin (z odnogami do Bronisławia i Włostowa) — 40 klm., 1 m. szer. szyn, kosztorys 921,000 mk.

5) Kościan-Gostyń — 47 klm., normalny odstęp szyn = 1 m. 40 cm., 2,100,000 klm.

6) Krzywiń-Stare Bojanowo-Wielichowo-Ujazd — 52 klm., 1 m. szerokości, kosztorys 1,420,000 mk,

7) Wargowo-Pamiątkowo — 12 klm., 1 m. szer. szyn.

8) Leszno-Zgliniec — 25 klm., 1 m. szer. szyn, kosztorys 525,000 mk.

6) Lubin-Szamotuły — 20 klm., 1 m. szer. szyn.

10) Pleszew-Robakowo i Pleszew-Macew — 20 i 28 klm., 1 m. szer. szyn, kosztorys 1149 tys. mk., tor normalny.

11) Górczyn Stęszewo-Konojad — 36 klm., tor normalny 1,500,000 mk.

12) Główna-Mur. Goślina-Łopuchowo — 26 klm., tor normalny, (jako tor poboczny ma być budowanym przez rząd).

13) Parkowo-Łopuchowo — 24 klm., 1 m. szer. szyn, kosztorys 620,000 mk.

14) Witaszyce-Komorze — 36 klm., 75 cm. szer. szyn, kosztorys 720 tys. mk.

15) Główna-Środa z odnogami do Czerlejna i Kruszewnicy — 65 klm., 1 m. szer. szyn, kosztorys 1,750,000 mk.

(Dokończenie nastąpi.)

Baczność! Tylko do 15 maja 1899 r.

Życzliwi Rodacy! nie żaden szwindel, tylko istotna prawda. Najlepiej że się każdy poprzednio przekona i kupi choć najtańszy przedmiot pod piśmienną gwarancyą n. p.: Zegarek, regulator, budzik, łańcuszek lub coś z biżuteryi; welocyped itp. wszystko po cenie kosztu, a to z powodu znacznego powiększenia interesu, przenosimy nasz skład od 15 maja rb. z ulicy Raszkowskiej na **ulicę Wrocławską blizko rynku.** naprzeciw ulicy Kolejowej.

Srebrny ze złotym brzegiem remont. i kluczyk. cylinder z Matką Bozką, u dołu stósowny napis, w każdej wielkości, tarcz biała lub kolor., także format serca lub gwiazdy, teraz po 10, 11, 12, 13, 14, 15—60 marek.

Zegarki z Matką Bozką, orzełkiem, pogonią, Leonem XIII, Jan. Sobiesk. z napisami. — Srebrne remot. ankr., 15 kam., kryte i niekryte po 17, 18, 20, 24, 28—80 mk. Złote remontuary ankr., 15 kam., kryte i niekryte po 36, 42, 45, 50—500 mk. Srebrne remontuary cyl. 6 i 10 kam., po 8,85, 9, 10, 11, 12—50 mk. Damskie złote od 15 mk., srebrne od 10 mk., czarne od 9 mr. **Regulatory** 90—150 cm. wysokie, orzechowe, wybijające pół i całe godziny, I-a werki (nie ameryk.) od 14 mk. **Budziki** od 2,40 mk., **Zegarki ścienne** z wyb. godz. od 3,50 mrk. **Kapsulki** po 30, 40, 50 fen. Nieodpowiadające odbieramy i zwracamy pieniądze. — Każde zamówienie choć najdalej uskuteczniam odwrotnie przez zaliczkę. (6388

Cenniki darmo.

Od 15 maja rb. olbrzymi skład z wielką pracownią przy ul. Wrocławskiej nr. 209.

Bracia Paschke, Ostrów
(Ostrowo Pr. Posen).

Szukam dla kucharza żonatego bezdzietnego, **gościńca dominialnego** lub w dużej wsi gospodarskiej domu na kram i z kilku morgami roli celem zadzierżawienia. Zgłoszen. przyjm. pan **Walenty Grellus** w Środzie, (Schroda Bez. Posen). (6474

Wiatrak
w dobrym stanie, z całkowitem urządzeniem cylindrowem jest zaraz na sprzedaż celem rozbiórki i w całości za przystępną cenę. Zgłoszenia przyjmuje (6400
Jan Andrzejewski,
Kostrzyn.

Jaja do nasadzenia
od indyczek bronzowych wys. premiew. sztuka 50 fen., od złoto Wyandottes znakomicie niosących po 25 fen., od kaczek Rouenskich po 25 fen. rozsyła
Dom. Wengorzewo
p. Kiszkowem (Welnau)

W **Godurowie** per Piaski wakuje miejsce (6468
kucharza
od 1 lipca r. b.

2 dobrych czeladników do mebli i **2 czeladników do trumien** znajdą miejsce. Gdzie? wskaże ekspedycya Wielkopolanina pod nr. **6483.**

Uczeń, chcący wyuczyć się balwierstwa, może się zgłosić zaraz. (6388
I. Mencel, balwierz i fryzyer, Poznań, Chwaliszewo nr. 76.

Saletrę chilijską
w drobnych partyach ze składu poleca (5925
S. Olyński,
Poznań, Św. Marcin nr. 62, filia ulica Wrocławska nr 30

Słoninę
soloną i wędzoną poleca najtaniej (4849
I. H. Moses,
Wąbrzeźno (Briesen W. Pr.).

2 konie robocze, 3 wozy robocze,
dwa trzycal., jeden czterocalowy jako też i **półszorki** ma na sprzedaż **Lesser,** Poznań, ulica Wrocławska nr. 36. (6472

Potrzebna zaraz **panna** do białego szycia na machinie przy **ulicy Kopernika nr. 5,** I piętro w podwórzu. (6406

Czel. piekarski
młody, obeznany przed piecem, znajdzie stałe zatrudnienie zaraz. Zgłoszenia przyjmuje (6485
Stanisław Zwierzycki,
mistrz piekarski, Buk.

Młodszego
czeladnik. piekarskiego
któryby umiał pracować przed piecem, potrzebuje zaraz na stałe zatrudnienie. Również i (6473
UCZNIA
przyjmie **A. Drótkowski** w Śmiglu.

Zamiast 5 marek
tylko 1 mk. 20 fen.
Gramatyka francuzka
przez Ollendorfa.
Według wybornej tej gramatyki nauczyć się można w krótkim czasie mówić i pisać po francuzku. Gramatyka ta zawiera 2 tomy. Za nadesłaniem 1,20 mk. przesełka franko — przez zaliczkę 1,40 mk. poleca księgarnia
N. Kamieńskiego i Spółki
w Poznaniu (Bazar.)

Cierpiącym
na reumatyzm udzielam chętnie rady i służę na życzenie świadectwami o skuteczności.
A. Śmiśniewicz, aptekarz, Poznań, W. Garbary 50.

Wiatrak
2 gankowy i 25 mórg roli dobrej mam zaraz na sprzedaż milę od Poznania, stacya kolejowa w miejscu. Bliższych wiadomości udzieli **L. Filipowicz,** restaurator. Poznań, ulica Wrocławska 28|29.

Kawaler miłej powierzchowności, łagodnego usposobienia, który dzięki pilności zaoszczędził sobie 8000 mk., w braku znajomości panien polskich, szuka na tej drodze
towarzyszki życia.
Panny albo młode wdówki miłej powierzchowności, posiadające lub które później posiadać będą około 6000 mk., mówiące po niemiecku i odpowiednie na właścicielki hotelu odnośnie destylacyi, nadesłać raczą swe oferty z fotografią, a jeśli takowej nie posiadają, z dokładnymi adresami do ekspedycyi Wielkopolanina p. nr. **6419.**

Potrzebny zaraz
pokój meblowany.
Łaskawe oferty pod lit.: **G. A. 126** poste restante **Poznań I.**

Uboga wdowa pragnie odstąpić **synka** 8-letniego, dobrze wychowanego, za stósownem wynagrodzeniem. Zgłoszenia przyjmuje **Jadwiga Wejciechowska** (wdowa), Sowinieckie Olędry pod Mosiną. (6505

Szuka się młodej, czerstwej miejskiej
MAMKI.
Gdzie? wskaże ekspedycya Wielkopolanina pod nr. **6496.**

Kuchmistrz kawaler w średn. latach potrzeb. od 1 lipca do znaczn. domu na wieś na pensyą 600 mk. Spieszne zgł. do Agencyi (6528
Jadwigi Szymańskiej
zamężnej Niedzielskiej,
Poznań, ulica Piekary nr. 6.

Urzędnik gosp. żon. w młodszych latach potrzebny od lipca na 500 mk. i deputat. Agencya **Jadwigi Szymańskiej**
zamężnej Niedzielskiej,
Poznań, Piekary nr. 6, I ptr.

Gospodarstwa
stósowne na **parcelacye** kupuje zawsze (6510
L. Krause, Inowrocław.

Przedsięb. rzeźnickie
w Poznaniu, od kilku lat istniejące, jest na sprzedaż zaraz z wszelkimi przyrządami każdego czasu pod korzystnymi warunkami. Zgłoszenia przyjmuje eksp. Wielkopolanina pod nr. **6527.**

Szuka się celem kupna
używanego koła
(roweru) ale tylko mało używanego. Zgłoszenia do ekspedycyi Wielkopolanina pod nr. **6526.**

Wdowa bezdzietna, w wieku lat 32, miłej powierzchowności, przystojna, posiadająca w gotówce 5,800 talarów, życzy sobie
wyjść za mąż.
Najmilej widzianym byłby reflektant taki, który już jest zagospodarowanym w swej własności Bliższych szczegółów udzieli się pod adresem: **W., D., O., W., A.,** postlagernd **Skalmierzyce** (Bz. Posen). (6525

Młodszego
pomocnika biurow.
szuka natychmiast adwokat
Chrzanowski, (6520
ulica Wilhelmowska nr. 1.

1—2 doskonałych (6519
ślusarzy,
którzy o ile możności są wćwiczeni w reperacyi welocypedów, znajdą korzystne i stałe zatrudn.
M. Lohmeyer.

Dom. Węgierce p. Janikowo (Amsee) potrzebuje zaraz dobrze poleconego
pisarza podw.
kawalera. Zgłoszenia do (6422
Zarządu.

Gorzelnik
żonaty, bezdzietny, obecnie w miejscu, szuka od 1. 7. 99. innej posady; ciągnie 11½% z urządzeniem chemicznem. Zgłoszenia do ekspedycyi „Wielkopolanina“ pod nr. **6524.**

Wyżeł brunatny
z biał. cętk., w 3 polu, doskonały na kuropatwy, jest na sprzedaż za przystępną cenę u **B. Osińskiego** w Targowisku pod Łabiszynem. (5523

Ucznia
szuka zaraz (6460
Raphael Polvermann,
destylacya hurtowna i cząstkowa w Krotoszynie.

Znajdą umieszczenie:
Bony frebl. P. służące. Kucharki na 80 tal. (5977
Pokojowe na 40—50 tal.
Gospodynie na 60 do 80 tal.
Piastunki na 40 t. i **służące.**
N. Ginter. nauczycielka, Poznań, ulica Długa nr. 14.

Szewców
do średniej pracy poza domem szuka (6511
P. Bittmann.

Subjekta golarskiego
i **ucznia** przyjmie zaraz (6348
W. Sopoliński,
balwierz i technik-dentystyczny w Lwówku (Neustadt b. P.)

2 czeladn. siodlarskich
na stałą pracę za dobrem wynagrodzeniem przyjmie zaraz (6301
J. Szumnarski, siodlarz w Śremie.

2 uczni synów porządnych rodziców, przyjmie zaraz (6420
M. Nowak, mistrz stolarski Poznań, W. Garbary nr. 50.

Uczeń, syn uczciwych rodziców, chcący się dobrze wyuczyć fryzyerstwa i balwierstwa, może się zaraz zgłosić. **I. Czerwiński,** fryzyer i technik dentysta, Poznań, ul. św. Marcina nr. 53.

Uczeń,
który się dokładnie chce wyuczyć zegarmistrzostwa, może się zgłosić do **A. Skrzetuskiego.** zegarmistrza w Jerzycach per Poznań, ul. Wielka Berlińska 52.

Wolontaryusza
zegarmistrzowskiego
szuka pod korzystnymi warunkami zaraz (6486
R. Zborowski,
zegarmistrz, Wągrówiec.

Uczeń
który się uczył 1 i pół roku w handlu tow. kolonialnych, szuka miejsca zaraz lub od 1 czerwca 1899. Zgłoszenia pod lit.: **S. Z. 100** postlagernd **Jarocin.**

Ucznia
z odpowiedniem wykształceniem szkólnem przyjmie (647
A. Mazurkiewicz,
(J. Piskorski,)
handel win i łakoci w Toruniu.

2 wyżły
dobrej rasy na wodzie i lądzie, psa czerwono-pstrego, sukę całką czerwoną, psa w drugiem polu, sukę, 18 tygodni starą mam zamiar sprzedać. Zgłosz. przyjmuje
Jan Włódarczyk,
Żydowo per Rokietnica.

Młodzieniec,
znający branżę papieru, tanio nabyć może podobny interes jeszcze z innym donośnym zakładem w drodze kupna. **Zakład bez konkurencyi** na miejsce. Zgł. do eksped. „Wielkopolanina“ pod nr. **6512.**

Machina do szycia Singera mało używ. jest tanio do sprzedania przy (6517
W. Garbarach 47. prt. lewo.

Szuka się
osoby
przyzwoitej do objęcia filii na własną rękę za złożeniem 300 mk. kaucyi. Zgłoszenia do ekspedycyi Wielkopolanina pod nr. **6518.**

Szukam od 1. 7. 99. **6 urzędników,** kaw. **7 pisarzy, 4 kucharzy, 2 gorzelników, 3 służących** kaw., **4 borowych,** 4 forczpanów, 3 kowali, 2 włódarzy, wyręczycielki znaj. kuchnią i prasow., 5 gospodyń z got. i bez, 4 panien służ., 2 nianiek. Miejsce dobr. i trw. Znacz. na odp.
A. Krajewski, bióro komis. Poznań, ul. Wrocławska nr. 17.

Panna do szycia potrzebna zaraz. (6506
Nowakowska,
Poznań, ul. Ogrodowa nr. 2.

Osoby do wyręczenia pani, znające się na kuchni, prasow. i szyciu poszukuję zaraz. (6503
A. Krajewski, bióro komis. Poznań, ul. Wrocławska nr. 17.

Dominium Biskupice
(pow. Poznański) szuka od 1-go lipca r. b. (6513
gospodyni
ze skromnemi wymaganiami, umiejącej dobrze gotować i prasow

Służące, kucharki, piastunki, dziewczyny do wszelkich robót domowych itp. poleca
Jan Dolata, bióro stręczeń Murowana Goślina.

Starszego
czeladnik. piekarsk.
szuka parowa piekarnia w Łodzi (Królestwo Polskie)
Olkowski i Spółka.
Bliższej informacyi udziela listownie wyżej wymieniona firma i także ekspedycya Wielkopolanina pod nr. **6504.**

Polecamy dziełko pod tyt.:
„Róża leśna“.
Cena **50 fen.,** za co franko.
Listy adresować należy:
Fr. Chocieszyński,
Poznań, ul. Wodna 15.

Nakładem i drukiem Fr. Chocieszyńskiego w Poznaniu. — Redaktor odpowiedzialny Józef Szmyt (w zastępstwie) w Poznaniu.